

بسم الله الرحمن الرحيم

دانشکده ادبیات و علوم انسانی

پایان نامه کارشناسی ارشد رشته الهیات گرایش فقه و مبانی حقوق اسلامی

بررسی ماهیت و مبانی فقهی و حقوقی افشاگری رسانه

نگارش:

حمیدرضا شهبازیان

استاد راهنما:

دکتر خلیل اله احمدوند

مهر ماه ۱۴۰۰

اصالت و مالکیت پایان نامه

این جانب حمیدرضا شهبازیان دانش آموخته کارشناسی ارشد رشته الهیات دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه رازی پدیدآور پایان نامه با عنوان بررسی ماهیت و مبانی فقهی و حقوقی افشاگری رسانه گواهی و تعهد می کنم که بر پایه قوانین و مقررات، از جمله «دستورالعمل نحوه بررسی تخلفات پژوهشی» و همچنین «مصادیق تخلفات پژوهشی» مصوب وزارت علوم، تحقیقات و فناوری (۲۵ اسفند ۱۳۹۳):

- این رساله دستاورد پژوهش این جانب و محتوای آن از درستی و اصالت برخوردار است؛
- حقوق معنوی همه کسانی را که در به دست آمدن نتایج اصلی پایان نامه / رساله تأثیرگذار بوده اند، رعایت کرده ام و هنگام کاربرد دستاورد پژوهش های دیگران در آن، با دقت و به درستی به آنها استناد کرده ام؛
- این پایان نامه / رساله و محتوای آن را تاکنون این جانب یا کس دیگری برای دریافت هیچ گونه مدرک یا امتیازی در هیچ جا ارائه نکرده ایم؛
- همه حقوق مادی این رساله از آن دانشگاه رازی است و آثار برگرفته از آن با وابستگی سازمانی دانشگاه رازی منتشر خواهد شد؛
- در همه آثار برگرفته از این رساله، نام استادان راهنما و اگر استاد راهنمای نخست تشخیص دهد، نام استاد(ان) مشاور و نشانی رایانامه سازمانی آنان را می آورم؛
- در همه گام های انجام این رساله، هرگاه به اطلاعات شخصی افراد یا اطلاعات سازمان ها دسترسی داشته یا آنها را به کار برده ام، رازداری و اخلاق پژوهش را رعایت کرده ام.

امضا تاریخ

حقوق: دانشگاه رازی، ۱۳۹۷

این گزارش و همه حقوق مادی و محصولات آن (مقاله ها، کتاب ها، پروانه های اختراع، برنامه های رایانه ای، نرم افزارها، تجهیزات ساخته شده و مانند آنها) بر پایه «قانون حمایت حقوق مؤلفان و مصنفان و هنرمندان» مصوب سال ۱۳۴۸ و اصلاحیه های بعدی آن و هم چنین آیین نامه های اجرایی این قانون» از آن دانشگاه رازی است و هرگونه استفاده از همه یا پاره ای از آن شامل نقل قول، تکثیر، انتشار، کاربرد نتایج، تکمیل و مانند آنها به صورت چاپی، الکترونیکی یا وسایل دیگر، تنها با اجازه نوشتاری دانشگاه رازی شدنی است. نقل قول محدود در انتشارات علمی مانند کتاب و مقاله یا پایان نامه ها و رساله های دیگر با نوشتن اطلاعات کامل کتاب شناختی، نیازی به مجوز دانشگاه رازی ندارد.

صورت‌جلسه دفاع از پایان‌نامه کارشناسی ارشد				
حمیدرضا شهبازیان	نام و نام خانوادگی دانش‌آموخته	۱۴۰۰/۷/۱۲		تاریخ
hamidreza.shahbazian@gmail.com	رایانامه شخصی	۳۳۴۱۶۴۶۹۷۱		شماره ملی

بررسی ماهیت و مبانی فقهی و حقوقی افشاگری رسانه		عنوان
فقه و مبانی حقوق اسلامی	گرایش	الهیات و معارف اسلامی

هیئت داوران پس از شنیدن گزارش و دفاع دانشجو، پایان‌نامه وی را داوری و آن را «عالی □ / بسیار خوب ■ / خوب □ / پذیرفته نشده □» ارزیابی کرد.					
امضا	رایانامه سازمانی	مرتبه علمی	نام و نام خانوادگی و وابستگی سازمانی (پژوهشگاه / دانشگاه / ...)		سمت
	ahmadvand@razi.ac.ir	استادیار	دکتر خلیل اله احمدوند دانشگاه رازی		استاد راهنما
					استاد راهنما
					استاد مشاور
					استاد مشاور
	fbagherabadi@yahoo.com	استادیار	دکتر فرامرز باقرآبادی		استاد داور
	davodgohari@gmail.com	استادیار	دکتر داود گوهری		استاد داور
					استاد داور
					استاد داور

امضا	نام و نام خانوادگی	نماینده
	دکتر طلعت ده پهلوان	تحصیلات تکمیلی

تقدیم به ساحت مقدس امام زمان (عج)

قدردانی

خدا برای خدا سپاس می گویم که پشت و پناهی محکم و لایزال برای بندگان است که هر چه هست به مدد و لطف اوست.

خدا برای معصومین، علیم السلام سپاس می گویم که آنها را سبب سعادت دنیا و آخرتمان قرار داد تا بتوانیم با توسل به آنان بر تمام مشکلات و سختی ها فائق آییم و همچنین خدا برای وجود اولیائی همچون بانوی ادب حضرت ام البنین (س) سپاس می گویم چرا که واسطه ای بی چون و چرانزد درگاه الهی است.

خدا سپاس می گویم برای پدر و مادری که با مهربانی تمام و با همه وجود خویش برای آسایش و آرامشم تلاش می کنند که بی شک بدون زحمات آنان هیچ موفقیتی حاصل نمی شد آنان که با تمام وجود و وسعتان دارم و هیچ جایگزینی برایشان ندارم و به سگزار و جودشان همواره شاکر درگاه الهی خواهم بود.

خدا سپاس می گویم برای وجود معلمان و اساتیدی همچون استاد دکتر تقدیر و دکتر خلیل الله احمدوند که از علم خویش که از خود اوبه امانت برده بودند به من نیز آموختند.

خداوند تمام سپاس ها مختص به توست پس **الحمد لله علی کل نعمه**

چکیده

نظر به گستردگی و پرکاربرد بودن رسانه در زندگی کنونی افراد که در نهایت منتهی به انجام وظایف گسترده رسانه من جمله افشاگری شده و بدینوسیله مطالب پنهان مختلفی در ارتباط با افراد بسیاری افشا می گردند تحقیق حاضر با روشی توصیفی تحلیلی اقدام به بررسی این مهم یعنی افشاگری رسانه از بعد مبانی فقهی و حقوقی نموده است چراکه در بسیاری از موارد مشاهده می گردد که نظرات مختلف و بعضا متضادی در این باره ارائه شده است: برخی آن را حق رسانه دانسته و با تکیه بر اصولی همچون آزادی بیان افشاگری رسانه را نشانه ای از دموکراسی می دانند و معتقدند هرگونه اعمال محدودیت در این زمینه سبب نقض حقوق رسانه و اخلال در دموکراسی می گردد از سوی دیگر عده ای نیز اعتقاد دارند قائل شدن حق افشاگری برای رسانه مطلقا منجر به افشای اسرار می شود که در قوانین مختلف و همچنین آیات و روایات بسیاری به صراحت از تجسس در امور دیگران و آشکارسازی اسرار آنان نهی شده فلذا می بایست کنار گذاشته شود. با عنایت به مراتب فوق این تحقیق با هدف انکشاف حقیقت با رویکردی اعتدالی به موضوع مذکور پرداخته است و به همین منظور ابتدا با بیان عناوینی به شناخت رسانه و افشاگری و تفاوت آن با اصطلاحات مشابهی همانند انتشار اطلاعات، گزارشگری تخلفات و شفافیت پرداخته و سپس در ارتباط با مبانی فقهی و حقوقی که در فصل دوم و سوم ارائه می گردند تعاریفی را ارائه نموده است تا بدینوسیله شناخت دقیق و درستی را در ارتباط با موضوع، در اختیار خوانندگان قرار داده باشد. در فصل دوم نیز به بیان مبانی فقهی و حقوقی پرداخته که افشاگری رسانه را تایید نموده و بلکه لازم می دانند و در فصل سوم نیز به بیان مبانی فقهی و حقوقی محدودکننده افشاگری رسانه همت گمارده است. و جهت اثبات توجهات فقهی و حقوقی در ارتباط با هریک از مبانی، به صورت جداگانه ای ذیل هریک گفتارهای متناسبی را ارائه کرده و بدین طریق اثبات نموده است که نظر حق و منطبق بر اعتدال این است که فقه و حقوق با ارائه مبانی مویذ، انجام افشاگری رسانه را لازم و ضروری می دانند لیکن همانند هر امر دیگری برای جلوگیری از افراط و تضییع حقوق سایرین، مبانی محدودکننده ای را نیز ارائه می نمایند تا بدینوسیله حدود و ثغور افشاگری رسانه را تعیین کرده و تعاملی را میان حقوق رسانه و مخاطبان آن برقرار سازند در نهایت و در بخش پایانی، تحقیق حاضر با بیاناتی ثابت نموده است که مبانی محدودکننده سبب نابودی افشاگری رسانه نخواهند شد بلکه صرفا محدودیت هایی را در این زمینه ایجاد می نمایند مضافا بر اینکه ذیل گفتاری راهکارهایی را ارائه نموده است که به وسیله آن ها می توان در ضمن بررسی مبانی محدودکننده از حق افشاگری رسانه نیز حمایت نمود.

کلید واژه: افشاگری رسانه، آزادی بیان، دسترسی آزاد به اطلاعات، حریم خصوصی، تجسس

فهرست نوشتار

صفحه	عنوان
۲۶	۱-۱. کلیات
۲۶	۱-۱-۱. طرح مساله
۲۷	۱-۱-۲. اهمیت و ضرورت تحقیق
۲۷	۱-۱-۳. سوالات تحقیق
۲۷	۱-۱-۳-۱. ماهیت افشاگری چیست؟
۲۷	۱-۱-۳-۲. مبانی فقهی و حقوقی افشاگری در رسانه کدام اند؟
۲۷	۱-۱-۳-۳. حدود و ثغور افشاگری‌های حلال و قانونی از حرام و غیرقانونی به چه صورت است؟
۲۷	۱-۱-۳-۴. تفاوت افشاگری با انتشار اطلاعات چیست؟
۲۸	۱-۱-۴. اهداف تحقیق
۲۸	۱-۱-۴-۱. تبیین ماهیت افشاگری
۲۸	۱-۱-۴-۲. تبیین مبانی فقهی و حقوقی افشاگری در رسانه
۲۸	۱-۱-۴-۳. تبیین حدود و ثغور افشاگری‌های حلال و قانونی از حرام و غیرقانونی
۲۸	۱-۱-۴-۴. تبیین تفاوت افشاگری با انتشار اطلاعات
۲۸	۱-۱-۵. پیشینه تحقیق
۳۰	۱-۱-۶. روش تحقیق
۳۰	۱-۲. مفاهیم
۳۰	۱-۲-۱. شناخت رسانه
۳۰	۱-۲-۱-۱. مفهوم رسانه
۳۱	۱-۲-۱-۲. پیشینه رسانه
۳۱	۱-۲-۱-۲-۱. کتاب
۳۲	۱-۲-۱-۲-۲. روزنامه
۳۴	۱-۲-۱-۲-۳. رادیو
۳۵	۱-۲-۱-۲-۴. تلویزیون

- ۳۶ ۱-۲-۱-۲-۵. اینترنت و شبکه های اجتماعی
- ۳۹ ۱-۲-۱-۳. اقسام رسانه
- ۳۹ ۱-۲-۱-۳-۱. رسانه های جمعی و اجتماعی
- ۴۱ ۱-۲-۱-۳-۲. رسانه های دیداری- شنیداری- نوشتاری
- ۴۲ ۱-۲-۱-۳-۳. رسانه های نمایشی و غیر نمایشی
- ۴۴ ۱-۲-۱-۴. وظایف رسانه
- ۴۴ ۱-۲-۱-۴-۱. انتشار اخبار و اطلاعات
- ۴۶ ۱-۲-۱-۴-۲. ایجاد سرگرمی
- ۴۷ ۱-۲-۱-۴-۳. فرهنگ سازی
- ۴۹ ۱-۲-۱-۵. جایگاه رسانه در فقه امامیه و حقوق ایران
- ۵۰ ۱-۲-۱-۵-۱. جایگاه رسانه در فقه امامیه
- ۵۲ ۱-۲-۱-۵-۲. جایگاه رسانه در حقوق ایران
- ۵۳ ۱-۲-۲. شناخت افشاگری
- ۵۴ ۱-۲-۲-۱. مفهوم افشاگری
- ۵۵ ۱-۲-۲-۲. مفهوم افشاگر
- ۵۵ ۱-۲-۲-۲-۱. افراط گرایان
- ۵۶ ۱-۲-۲-۲-۲. اعتدال گرایان
- ۵۶ ۱-۲-۲-۳. اقسام افشاگری
- ۵۷ ۱-۲-۲-۳-۱. افشاگری رسانه ای و غیررسانه ای
- ۵۸ ۱-۲-۲-۳-۲. افشاگری با افشاگران معین و نامعین
- ۵۸ ۱-۲-۲-۳-۲-۱. افشاگری با افشاگران معین
- ۵۹ ۱-۲-۲-۳-۲-۲. افشاگری با افشاگران نامعین
- ۶۱ ۱-۲-۲-۴. تمایز افشاگری با اصطلاحات مشابه
- ۶۱ ۱-۲-۲-۴-۱. افشاگری و انتشار اطلاعات
- ۶۲ ۱-۲-۲-۴-۲. افشاگری و گزارش دهی تخلفات
- ۶۳ ۱-۲-۲-۴-۳. افشاگری و شفافیت
- ۶۶ ۱-۲-۲-۵. توجه به افشاگری در فقه امامیه و حقوق ایران

- ۶۶..... ۱-۲-۵-۱. توجه به افشاگری در فقه امامیه
- ۶۸..... ۱-۲-۵-۲. توجه به افشاگری در حقوق ایران
- ۶۹..... ۱-۲-۳. شناخت آزادی بیان
- ۶۹..... ۱-۲-۳-۱. تعریف آزادی
- ۷۰..... ۱-۲-۳-۱. تعریف آزادی بیان
- ۷۰..... ۱-۲-۴. شناخت دسترسی آزاد به اطلاعات
- ۷۰..... ۱-۲-۴-۱. تعریف
- ۷۱..... ۱-۲-۴-۲. اهمیت و تبعات
- ۷۱..... ۱-۲-۵. شناخت حفظ نظام
- ۷۱..... ۱-۲-۵-۱. تعریف و اهمیت آن در فقه
- ۷۲..... ۱-۲-۵-۲. تعریف و اهمیت آن در حقوق
- ۷۲..... ۱-۲-۶. شناخت پیشگیری از وقوع جرم
- ۷۳..... ۱-۲-۶-۱. تعریف
- ۷۴..... ۱-۲-۶-۲. اقسام پیشگیری از وقوع جرم
- ۷۴..... ۱-۲-۶-۲-۱. پیشگیری ابتدایی (اجتماعی)
- ۷۴..... ۱-۲-۶-۲-۲. پیشگیری ثانویه (وضعی)
- ۷۴..... ۱-۲-۷. شناخت عدالت
- ۷۴..... ۱-۲-۷-۱. تعریف
- ۷۵..... ۱-۲-۷-۲. اقسام عدالت
- ۷۵..... ۱-۲-۷-۲-۱. عدل الهی
- ۷۶..... ۱-۲-۷-۲-۲. عدل انسانی
- ۷۶..... ۱-۲-۷-۳. اطلاق یا نسیت
- ۷۶..... ۱-۲-۸. شناخت امر به معروف و نهی از منکر
- ۷۷..... ۱-۲-۸-۱. تعریف
- ۷۸..... ۱-۲-۸-۲. مراحل امر به معروف و نهی از منکر
- ۷۹..... ۱-۲-۸-۳. شیوه های انجام امر به معروف و نهی از منکر
- ۸۰..... ۱-۲-۹. شناخت حکمرانی مطلوب

- ۸۰-۱-۲-۹-۱. تعریف حکمرانی.....
- ۸۱-۱-۲-۹-۱. پیشینه و تعریف حکمرانی مطلوب.....
- ۸۲-۱-۲-۱۰. شناخت حریم خصوصی.....
- ۸۳-۱-۲-۱۰-۱. تعریف.....
- ۸۳-۱-۲-۱۰-۲. بررسی نکات پیرامون تعریف حریم خصوصی.....
- ۸۵-۱-۲-۱۱. شناخت هتک حیثیت.....
- ۸۵-۱-۲-۱۱-۱. تعریف هتک حیثیت.....
- ۸۵-۱-۲-۱۱-۲. اعاده حیثیت و اقسام آن.....
- ۸۵-۱-۲-۱۱-۲-۱. اعاده حیثیت عام.....
- ۸۶-۱-۲-۱۱-۲-۲. اعاده حیثیت خاص.....
- ۸۶-۱-۲-۱۲. شناخت افترا و نشر اکاذیب.....
- ۸۶-۱-۲-۱۲-۱. تعریف افترا.....
- ۸۷-۱-۲-۱۲-۲. تعریف نشر اکاذیب.....
- ۸۸-۱-۲-۱۳. شناخت اسناد محرمانه و طبقه بندی شده.....
- ۸۸-۱-۲-۱۳-۱. تعریف.....
- ۸۹-۱-۲-۱۳-۲. اقسام اسناد محرمانه و طبقه بندی شده.....
- ۸۹-۱-۲-۱۴. شناخت عفت و اخلاق عمومی.....

فصل دوم: مبانی فقهی و حقوقی موید افشاگری رسانه

- ۹۲-۲-۱. سابقه وجود افشاگری در کتاب و سنت.....
- ۹۲-۲-۱-۱. انجام افشاگری در قرآن.....
- ۹۵-۲-۱-۲. مصادیق افشاگری در سنت.....
- ۹۵-۲-۱-۲-۱. افشاگری حضرت علی(ع).....
- ۹۶-۲-۱-۲-۲. افشاگری امام حسین(ع).....
- ۹۷-۲-۱-۲-۳. افشاگری امام سجاد(ع).....
- ۹۹-۲-۲. آزادی بیان.....
- ۹۹-۲-۲-۱. مستندات فقهی آزادی بیان.....

- ۹۹..... ۲-۲-۱-۱. آزادی بیان در قرآن
- ۱۰۱..... ۲-۲-۱-۲. آزادی بیان در سنت
- ۱۰۴..... ۲-۲-۲. مستندات حقوقی آزادی بیان
- ۱۰۴..... ۲-۲-۲-۱. حقوق داخلی
- ۱۰۶..... ۲-۲-۲-۲. حقوق بین الملل
- ۱۰۷..... ۲-۳. دسترسی آزاد به اطلاعات
- ۱۰۷..... ۲-۳-۱. دسترسی آزاد به اطلاعات در فقه
- ۱۰۷..... ۲-۳-۱-۱. قرآن
- ۱۰۸..... ۲-۳-۱-۲. سنت
- ۱۰۹..... ۲-۳-۱-۲-۱. سنت عملی رسول الله
- ۱۰۹..... ۲-۳-۱-۲-۲. سنت عملی امیرالمومنین و امام حسن مجتبی (ع)
- ۱۱۰..... ۲-۳-۱-۳. سیره عقلاء
- ۱۱۱..... ۲-۳-۲. دسترسی آزاد به اطلاعات در حقوق
- ۱۱۱..... ۲-۳-۲-۱. حقوق بین الملل
- ۱۱۲..... ۲-۳-۲-۲. حقوق داخلی
- ۱۱۲..... ۲-۳-۲-۲-۱. قانون اساسی
- ۱۱۳..... ۲-۳-۲-۲-۲. قوانین عادی
- ۱۱۴..... ۲-۴. حفظ نظام
- ۱۱۵..... ۲-۴-۱. حفظ نظام در فقه
- ۱۱۵..... ۲-۴-۱-۱. آیات قرآن
- ۱۱۷..... ۲-۴-۱-۲. سنت
- ۱۱۸..... ۲-۴-۱-۳. ضرورت شرعی یا مقصد شریعت
- ۱۱۹..... ۲-۴-۱-۴. عقل
- ۱۲۰..... ۲-۴-۲. حفظ نظام در حقوق
- ۱۲۲..... ۲-۵. پیشگیری از وقوع جرم
- ۱۲۳..... ۲-۵-۱. پیشگیری از وقوع جرم در فقه
- ۱۲۳..... ۲-۵-۱-۱. پیشگیری از وقوع جرم در قرآن

- ۲-۵-۱-۲. پیشگیری از وقوع جرم در سنت ۱۲۵
- ۲-۵-۱-۳. لزوم دفع ضرر محتمل ۱۲۶
- ۲-۵-۲. پیشگیری از وقوع جرم در حقوق ۱۲۷
- ۲-۵-۲-۱. قانون اساسی ۱۲۸
- ۲-۵-۲-۲. قوانین عادی ۱۲۸
- ۲-۵-۲-۳. تشکیل معاونت های مرتبط با پیشگیری از وقوع جرم در قوه قضائیه ۱۲۹
- ۲-۶. اجرای عدالت و برخورد با متخلفین ۱۳۰
- ۲-۶-۱. اجرای عدالت و برخورد با متخلفین در فقه ۱۳۱
- ۲-۶-۱-۱. قرآن ۱۳۱
- ۲-۶-۱-۲. سنت ۱۳۲
- ۲-۶-۱-۲-۱. سیره نبوی ۱۳۳
- ۲-۶-۱-۲-۲. سیره علوی و حسینی ۱۳۴
- ۲-۶-۲. اجرای عدالت و برخورد با متخلفین در حقوق ۱۳۵
- ۲-۷. امر به معروف و نهی از منکر ۱۳۸
- ۲-۷-۱. امر به معروف و نهی از منکر در فقه ۱۳۹
- ۲-۷-۱-۱. امر به معروف و نهی از منکر در قرآن ۱۳۹
- ۲-۷-۱-۲. امر به معروف و نهی از منکر در سنت ۱۴۱
- ۲-۷-۲. امر به معروف و نهی از منکر در حقوق ۱۴۲
- ۲-۷-۲-۱. مبانی عقلی ضرورت توجه به امر به معروف و نهی از منکر در حقوق کشورها ۱۴۳
- ۲-۷-۲-۲. امر به معروف و نهی از منکر در حقوق ایران ۱۴۴
- ۲-۸. حکمرانی مطلوب ۱۴۶
- ۲-۸-۱. بررسی مولفه های حکمرانی مطلوب در فقه ۱۴۸
- ۲-۸-۱-۱. حاکمیت قانون در قرآن و سنت ۱۴۸
- ۲-۸-۱-۲. شفافیت در قرآن و سنت ۱۵۰
- ۲-۸-۱-۳. پاسخگویی و مسئولیت پذیری در قرآن و سنت ۱۵۳
- ۲-۸-۲. حکمرانی مطلوب در حقوق ۱۵۵
- ۲-۸-۲-۱. حکمرانی مطلوب در حقوق بین الملل ۱۵۶